

N:o 44.

Af herr **C. H. P. af Burén**, *om exporttull å järnmalm.*

Det torde icke kunna undgå någon uppmärksam aktgifvare på företelserna inom vår tids ekonomiska lif, att detsamma inom de ledande industristaterna behärskas af tvenne med hvarandra nära sammanhängande sträfvanden: det ena att från främmande länder draga till sig så mycket af råprodukter som möjligt för att därigenom erhålla råmaterial för de inhemska industrierna; det andra att skaffa marknad och försäljningsområden för de färdiga fabrikaten.

Dessa två omständigheter, kampen om råmaterialen och kampen om afsättningsområdena, ligga i själfva verket till grund icke blott för alla industriländers handels- och kolonialpolitik, utan utgöra äfven en af de viktigaste faktorerna inom det rent politiska området, som af främmande länders ledande statsmän tillmätas en afgörande betydelse.

Inom vårt eget land tillåta vi oss ett fullkomligt motsatt förfarande. Härifrån exportera vi år efter år alltjämt stigande mängder af våra viktigaste råprodukter, därigenom ställande oss utanför de ledande industristaternas krets och tillfogande oss obotlig ekonomisk skada. Samtidigt därmed importera vi för årligen stigande värde af utländska fabrikat, så att vårt land snart gör skäl för benämningen »afstjälpningsplatsen för Europas produktionsöfverskott».

Inom ingen af våra industrier äro dessa missförhållanden i högre grad rådande än inom järnindustrien. Förslag till åtgärder för begränsandet af järnmalmsexporten dels gående ut på statens inköp af malmfälten i Norrbotten, dels också på åsättandet af en exporttull å järnmalm

hafva därför flera gånger varit föremål för Riksdagens pröfning. Särskildt hafva förslagen om malmexporttull för hvarje gång de återkommit blifvit omfattade med större sympatier inom Riksdagen, hvilket utvisar, att insikten om, att det nuvarande oeffter rättighetstillståndet icke i längden kan få fortgå, vunnit insteg inom allt vidare kretsar.

Bland de förmenta skäl, som framfördes för att beveka 1905 års Riksdag att afstå från åsättandet af en exporttull å järnmalm, utöfvade säkerligen det påståendet största verkan, att flera af våra malmexporterande bolag icke skulle kunna fortsätta sin rörelse, om exporten belades med en tull af en krona, hvarjämte från Tyskland högljudda röster läto sig förnimmas, hvilka framställde den prisförhöjning, som skulle framkallas af tullen, såsom ödesdiger för den tyska järnindustrien.

Den verkliga halten hos dessa såväl inländska som utländska utslutande af ömhet om det egna intresset dikterade protester mot en exporttull på järnmalm framstår i en bjärt belysning vid en blick på de förändringar, som malmprisen undergått under det senast förflutna året.

Sålunda noterades den spanska rubio-malmen med en järnhalt af cirka 50 % i Middlesbrough:

i januari 1905	14 sh. 9 d.
i december 1905	20 » 6 » ,

således en prisförhöjning af 5 sh. 9 d. eller öfver 5 kr. pr ton. Våra egna exportmalmer hafva visat en liknande prisstegring, som bäst framgår af följande jämförelse mellan noteringarna i Middlesbrough af Gellivara- och Kirunavaramalmer efter en basis af 60 % järnhalt.

	A-malm.	C- och D-malm.
1 juni 1905	17 sh. 6 d.	14 sh. 6 d.
2 januari 1906	22 » 6 »	17 » 6 » .

Således har man för ett halft års tid räknadt ungefär från den tidpunkt, då 1905 års lagtima riksdag afslog malmtullen, till årsskiftet att konstatera en prisstegring af 5 sh. respektive 3 sh. pr ton, motsvarande kr. 4,55 och kr. 2,73 pr ton. Dessa prisstegringar på järnmalm hafva nu antingen kommit de utländska järntillverkarne till godo i de fall, då dessa genom tidigare afslutade kontrakt tillförsäkrat sig malm till billigare pris, eller järnmalmsexportörerna i de fall, då dessa kunnat sälja till marknadspriset eller också i flertalet fall utländska mellanhänder. Icke någon den minsta del af prisstegringen har kommit svenska statsverket

till godo, hvilket afstod från att tillvarataga en säker inkomst, oaktadt en sådan både varit väl berättigad och i betraktande af de oupphörligt växande krafven på statskassan väl behöflig.

Möjligen skulle man vilja beteckna den här framhållna prisstegringen på järnmalm såsom en tillfällig företeelse, som snart kan följas af ett bakslag, men ett sådant resonemang skulle endast ådagalägga oförmåga att kunna öfverskåda den nuvarande järnmalmssituationen, hvilken är sådan, att man väl kan förvänta ytterligare prisstegringar, men ingen väsentlig eller långvarigare nedgång i malmprisen.

Det belopp, hvarmed malmpriset under sistförflutna år stigit, ådagalägger till fyllest, att en så moderat afgift som den nedan föreslagna mycket väl kan åsättas järnmalmexporten. Hvarje förslag om en exporttull, som skulle utgå med mindre belopp, vittnar endast om obekantskap med förhållandena, och en sådan lägre afgift vore alldeles ändamålslös.

Hänvisande till bifogade bilaga, utgörande ett utdrag ur svensk-norska generalkonsulns i Hamburg årsberättelse för år 1904, där skälen för en exporttull äro på ett öfvertygande sätt utvecklade, får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen behagade åsätta järnmalm af 60 procents järnhalt och däröfver en exporttull af kr. 1,00 pr 1,000 kg. och järnmalm af mindre än 60 procents järnhalt en exporttull af 50 öre pr 1,000 kg., att utgå från den dag Riksdagens beslut fattas.

Stockholm den 25 januari 1906.

Carl af Burén.

Bilaga.

»Tysklands import af järnmalm är i ständig tillväxt och uppgick under år 1904 till 6,061,127 ton, hvaraf en högst betydlig del eller 1,584,079 ton förskref sig ifrån Sverige.

En af de första betingelserna för ett lands framåtskridande är, att det noggrant känner sina hjälpkällor och vet att på ett riktigt sätt tillgodogöra sig desamma. Härtill fordras icke blott, såsom man förr antagit, ett energiskt och på kunskaper fotadt arbete från den enskildes sida. Den moderna utvecklingen kräver koncentration, det vill säga enhetlig ledning. Föreningar, truster, karteller, syndikat o. s. v. lämna bästa beviset härför, men när dessas krafter icke äro tillräckliga, måste staten ingripa. Statsmakternas uppgifter på det materiella området blifva därför allt större och större, och därmed växa äfven de anspråk, som man ställer på de ledande människans kunskaper, energi och initiativ, men framför allt på deras förmåga att ingripa, där detta verkligen är erforderligt, det vill säga, där de enskildas krafter ej äro tillräckliga, eller där deras intressen kollidera med de allmänna till de senares skada, samt att hålla sig borta, då en intervention skulle vara utan nytta eller rent af verka skadligt.

Den tid, då man trodde, att näringslivets främjande blott skedde genom att tillämpa protektionism eller frihandelsprinciper, eller genom tullagar, handelstraktater, reglementen och dylikt, är snart förbi. Det är genom att taga naturvetenskaperna till hjälp, som mänskligheten under de sista seklerna gjort så oerhörda framsteg i materiell utveckling, och naturligt är då, att inom de stater, där man önskar fortgå på den lyckosamma vägen mot framåtskridande, förvaltningen måste ingå en allt närmare allians med de använda naturvetenskapernas målsmän.

Laissez-faire-teorien och byråkratismen äro sålunda på väg att vika. Statslivets ökade innehåll kräfver nya former, och i hvarje framåtskridande stat fortgå sträfvanden att finna sådana. Så sker naturligtvis äfven i Sverige, men mera dröjande och famlande, än man af tvenne grunder kunde hafva rätt att vänta:

Sverige är ett land med en lysande historia på naturvetenskapernas område, och det förfogar öfver en stab af forskare och teknici, som, blott de finge sig stora uppgifter anförtrodda, helt visst skulle föra dem framåt. Men dessutom är Sverige på sätt och vis ett ungt land, i det att dess naturtillgångar till en stor del först under en senare tid blifvit upptäckta eller erhållit värde. Det är heller icke genom ett ihärdigt arbete som dessa värden skapats, utan de hafva förvärfvats såsom ett mycket lätt vunnet segerbyte eller kanske snarare som en gåfva eller en lotterivinst. Den mognad och det förutseende, som långa och allvarliga sträfvanden gifva ett folk, finnes därför icke i tillräcklig grad, annars skulle vi knappast få bevittna sådana missförhållanden som skogssköfvingen och den ohejdade malmexporten.

När alltså ett kompetent inskridande från statens sida synes möjligt, och omständigheterna tala för att dess näringspolitik bör öfvergå till att blifva mera positiv, så tyckes det, som om ett sådant steg icke länge kunde låta vänta på sig.

I den stora ekonomiska fråga, som för närvarande står på dagordningen i Sverige, nämligen malmfrågan, är väl i särskildt hög grad en intervention från statens sida påkallad. Misshushållningen med skogarna ledde så småningom genom 1903 års lag till ett om än svagt ingripande i det enskilda godtycket, men långt större skäl därtill borde väl finnas beträffande malmexporten, ty medan skogsmarken i de flesta fall åter kan blifva gifvande, så är ju malmen, en gång exporterad, förlorad för landet.

Man kan väl säga, att export af råmalm knappast anstår en civiliserad nation. Den må tjäna som intäktskälla för länder, där man icke kommit så långt, att en förädlingsindustri är möjlig, men till dessa kan och vill väl ändå icke Sverige räkna sig. Vi hafva en gång intagit en långt mera bemärkt plats bland de järnproducerande länderna än nu, i det att vår järntillverkning förblifvit jämförelsevis stationär; den uppgår ju nu endast till omkring 500,000 ton tackjärn, medan densamma exempelvis i Tyskland stigit i oerhörd grad. Under år 1891 uppgick tackjärnsproduktionen inom Tyska riket och Luxemburg till 4,641,000 ton,

under 1896 till 6,373,000 ton, under 1900 till 8,521,000 ton och under 1903 till 10,018,000 ton. Förbrukningen af järn därstädes per individ uppgick under 1878—1880 till 51,6 kg., under 1898 till 104,1 kg., under 1900 till 162,5 kg. och under 1902 till 141,1 kg.

En blick tillbaka på vår industris historia visar oss, hvilken betydelse järntillverkningen har för ett land. Vilja vi studera samma förhållande i nutiden, så kunna vi gå till England eller Tyskland, och vi skola finna, att densammas uppsving därstädes varit en bland de viktigaste källorna till hela den storartade industriella utvecklingen. Malm-brytning i och för export åter är en näringsgren, som står isolerad i förhållande till andra. Den lämnar icke landet något som helst utbyte med undantag af förläggarevinsten och arbetslönerna, men hvad representera dessa för värden i jämförelse med de rika framtidsmöjligheter, som en järnindustri skulle innebära för landet? Dessutom framställer sig frågan, om det icke måste betraktas som ett ondt, att arbetarne dragas bort ifrån landtbruket och andra dylika näringar, ty det är stor skillnad på arbete och arbetare, på kapitalbildande dylikt, såsom exempelvis odlingsföretag, industri m. m. och kapitalminskande, såsom malmexporten och rofhuggningen af våra skogar.

Nationen tyckes äntligen börja vakna till insikt om den fara, som hotar vår industriella eller kanske snarare hela vår materiella utveckling, om malmexporten ohejdadt skall fortgå, och man tror icke nu längre så allmänt på denna exports fördelaktighet, som för några år sedan var fallet. Röster hafva höjts mot det beskydd staten lämnat exporten, dels genom dyrbara järnvägsbyggnader, dels genom exceptionella fraktlindringar. Från kompetent håll har upprepade gånger varnats mot den populära tron, att malmtillgångarna vore outtömliga eller öfverskrede vårt eget behof, som med den stegring världskonsumtionen utvisar, måste komma att växa högst betydligt. Representanter för den hotade industrien slutligen hafva framhållit önskvärdheten och nödvändigheten af en opartisk och saklig utredning beträffande malmtillgångarnas storlek.

Denna berättigade oro har gifvit upphof till tvenne förslag, hvilka afse att hämma malmutförseln. Den rationellaste af dessa går ut på att, eftersom den enskilde icke på ett för landet gagneligt sätt mäktar utnyttja malmtillgångarna, staten borde förvärfva de stora norrländska malmfälten. Denna plan, som ju i tämligen hög grad afviker från den hittills följda näringspolitiken, har emellertid verkat skrämmande på riksdagen. Hvarför en grufdrift under statens ledning skulle slå sämre ut

hos oss än i Preussen, där staten i det allmännas intresse förvärfvat grufvor, har man emellertid ej lämnat giltiga skäl för, ty som sådant får man väl icke räkna dogmen, att staten ovillkorligen skulle vara en dålig näringsiddkare.

Utbytet af de peussiska kronoskogarna, hvilka inköpts för att motverka olägenheten af de enskildas misshushållning, och som gifva ett årligt nettoutbyte af mer än 30 mill. mark, lämna ett lysande bevis för motsatsen.

Det andra förslaget går ut på åsättande af en exporttull å järnmalm. Äfven om därmed icke skulle ernås en minskning af utförseln, så anser man, att den borde tjäna som ersättning för den förlust af rika utvecklingsmöjligheter, malmexporten förorsakar, och med den engelska exporttullen på stenkol för ögonen hafva äfven utpräglade frihandlare medverkat till detta förslags utförande.

En exporttull borde, om den komme till stånd, emellertid icke betraktas såsom ett ändamål utan såsom ett medel till ändamål. Sträfvandet att åstadkomma en minskning och slutligen ett upphörande af malmexporten måste flyttas upp i ett annat plan. Det gäller att genom uppfinnningen af nya efter våra naturliga krafttillgångar lämpade malmsmältningssmetoder göra järnframställningen till ett så lönande företag, att exporten af råvaran icke längre blir ett därmed jämförligt. Tyskland, som besitter stora kolgrufvor, har icke ett sådant intresse af detta problems lösning som vi. Visst är emellertid, att om detta land, där företagsamheten icke ryggat för hinder, och blicken för de nationalekonomiska värdena skärpts under en skarp allmän konkurrens, haft detsamma på dagordningen, såväl staten som den enskilde skulle lämnat rikligt understöd åt en organiserad försöksverksamhet. Försöksverksamheten är ju ingenting opröfvadt nytt, tvärtom utvisa talrika exempel hvad därmed står att vinna. Dess betydelse växer också, särskildt här i Tyskland, dag från dag, och snart skola försöksstationerna för näringslivet spela en roll, som blott kan jämföras med de högre läroanstalternas.

Hos oss vågar och kan man, trots de ögonskenliga fördelar, en försöksverksamhet erbjuder, knappast lita på, att enskild företagsamhet skall mäktat en dylik uppgift, och därmed framstår det som en dubbel plikt för staten att inskrida. Ingenting ligger då närmare än att, om af åtskilliga skäl en exporttull icke anses lämpligen böra åsättas, man, med kungl. förordningen angående skogsvårdsafgiften af den 24 juli 1903 som mönster, på järnmalmen lade en mindre afgift, som bures af säljarne

och användes till upprättande eller kanske bättre till förräntande och amortering för en fond af försöksanstalter, som hade att finna nya metoder för framställande af ett godt och billigt järn.

Personer, i hvilkas händer den stora uppgiften förtroendefullt kan läggas, och hvilkas krafter skulle blifva af långt större värde för landet, om staten toge dem i anspråk, finnas redan, och att uppgiften icke är utopistisk, därom hafva vi de förnämsta auktoriteters vittnesbörd.

En person med europeiskt namn på de tillämpade naturvetenskapernas område, hvars tankar om järnframställningens framtid i Norden jag inhämtat, yttrar sig därom med en tillförsikt, som jag tror, att vi där hemma hade godt af att dela. Han framhöll därvid särskildt den elektriska metodens stora fördelar för ett land med rik tillgång på vattenkraft, men uttalade äfven såsom sin åsikt, att generatorsgas, framställd af torf, i det fall att torfmossarnas läge i förhållande till malmfyndigheterna icke vore allt för ogynnsamt och arbetslönerna ej alltför höga, borde komma att spela en viktig roll vid järnframställningen.

De uppgifter angående Norrbottens torfmossar, som jag för att närmare kunna studera denna för Sverige så ytterst viktiga fråga anhöll om hos Svenska mosskulturföreningens direktör, herr Hjalmar von Feilitzen, och som godhetsfullt ställts till mitt förfogande, tyckas mig utvisa, att torftillgångarnas läge och beskaffenhet äro ganska förmånliga för en blifvande tackjärnsindustri.

Härtill kommer, något som hittills i vårt land litet beaktats, men som herr von Feilitzen särskildt gör uppmärksam på, att torftillverkningen, ifall en rationell afterfning äger rum, och hänsyn sålunda tages till, att marken senare skall odlas, komme att bana väg för jordbruket i våra nordligare landsändar. Att skogarna, som äro hårdt nog anlitade utan att behöfva lämna materiel för träkol, ifall torfven och elektriciteten finge ersätta detta, skulle sparas, och ett rent järn likväl erhållas, äro synpunkter, som knappast behöfva särskildt omnämnas. Slutligen komme otvifvelaktigt malmfyndigheterna att i hög grad stiga i värde, såväl nationalekonomiskt som privatekonomiskt, om vi själfva kunde utnyttja dem.

Något skäl hvarför en stor utförsel nödvändigtvis bör framhållas som bakgrund för sträfvandet att höja vår järntillverkning, tyckes mig icke förefinnas. Uppfinningen af nya malmsmältningsmetoder är nämligen nödvändig, om vi utan att höja tullarna och till ett billigt pris skola kunna tillfredsställa vårt eget behof, hvilket i och med befolkningens

tillväxt och näringarnas utveckling kommer att växa i högst väsentlig grad. Det råder väl intet tvifvel om, att Sveriges befolkning kunde mångdubblas, ifall landets ekonomiska utveckling ställdes på en solidare grund än nu. Den tidpunkt, då landet finge 10 millioner innevånare, borde under nämnda förutsättning icke vara allt för aflägsen och med en årlig förbrukning per individ af allenast 100 kg. järn, skulle konsumtionen af järnmalm då utgöra omkring 2 millioner ton. De tekniska framstegen på järnframställningens område skola helt visst snart nog göra utlandet oberoende af vårt kvalitetsjärn, men kunde vi genom användandet af nya järnframställningsmetoder få bruk för våra billiga krafttillgångar, så kunde törhända exporten af järn och stål likväl undergå en normal ökning. Åtminstone framstår detta såsom en möjlighet, så länge den engelska marknaden icke genom införseltullar stänges för oss. Att, om dessa faktorer tagas med i beräkningen, vi icke alls hafva något öfverflöd af järnmalm att slösa med, torde väl utan vidare vara klart.

Förutom att malmexporten blott lämnar obetydliga arbetstillfällen för befolkningen, äro de summor, som densamma inbringa, relativt obetydliga. Hela vår järnmalmutförsel år 1903, som uppgick till 3,827,427 ton, belöpte sig till ett värde af endast omkring 22,19 millioner kronor, eller knappast mer än dubbla värdet af det beräknade utbytet vid det under anläggning varande järnverket bredvid Lülebeck.

Jag har redan betonat, att allenast naturvetenskaperna kunna föra oss framåt i materiellt afseende. Hvad den fråga, som här dryftas, nämligen vår järnindustri, beträffar, så har vetenskapen där i eminent grad visat sin makt, i det att alla de framsteg, användandet af varm luft i stället för kall, stenkol i stället för träkol i masugnen, Thomasprocessen, utan hvilken våra fosforhaltiga malmer voro värdelösa, Martin- och Bessemer-metoderna, och nu senast användandet af torr luft vid reduktionsprocessen, äro resultat af naturvetenskapliga rön. Med detta faktum för ögonen är det svårt att inse, hvarför just framställningen af billigt och rent järn med tillhjälp af torfkol eller elektricitet skall anses såsom olöslig uppgift. Blifva slutligen dessa eller någon af dessa uppgifter lösta, då behöfva vi icke frukta för att erforderligt kapital skall saknas, ty kapitalet söker alltid sin plats, där det kan väl förräntas.»